

האני המצומק

רות בונדי

מאומה. סתם מטופל בשיקום גריאטרי. אוכל דיסט סולת בוקה, צהריים וערב כמו תינוק, רוחצים אותו למרבה הבושה בחורים צעירים, מדברים איתו בלשון פיפי וקקי וטוסיק, כמו עם פעוט. האחות זורה, כוהנת השל" פוחית, מצווה בשעה חמש אחר הצהריים: "עשה פיפי, עכשיו! או ש..." ואיום הקתטר בידה. השלפוחית, ששירתה את האני בנאמנות לאורך שנים, ממש נעלבת: היא לא פועלת לפי פקודה, זו לא השעה שלה. רק נעלם האיום – היא מתרוקנת בחווה.

מחשבות האני מצטמקות אף הן, נעות בין קימה, רחצה, אוכל, ישיבה בכיסא גלגלים. הוא אף מתחנף לאחיות ולמטפלים, רק לא לעורך כעס, לקבל הכל בהכנעה, אף על פי שמעירים אותו בשתיים בלילה מתוך שינה עמוקה לקראת קימה בתשע בבוקר. יש משנה אסור לשכב במיטה בין תשע עד הצהריים, אסור לקום משולחן האוכל לפני קבלת התרופות. אין מי שידחוף את כיסא הגלגלים לאורך הפרוזדורים, אלא אם יש נפש קרובה צמודה. קדימה, לחזק את שרירי הורעות ולחכות בסבלנות, עד שמישהו יתפנה להשכבה.

תזמורת חיילים באה לנגן לקשישים, תלמידי ישיבה מחלקים להם פרחים לכבוד שבת ורוקדים כדי לשמח את לבם. תלמידות בית ספר לאחיות סוציאליות ממטירות מאות שאלות, מבקשות לדעת: האם אתה מאושר? והאני מתקומם: איזו מין שאלה זאת? רק אמריקאים מאמינים באושר כמצב קבע. בגיל תשעים העייפות מובנת. אתה וזכר את מספר הזהות שלך? כל הכבוד. האני בלתי נראה, מדברים על מצבו עם המלווה מעל ראשו. מה הוא כבר יכול לדעת על עצמו? האני יודע את מקומו...

לפעמים שואלים את הקשישה בכיסא הגלגלים: את לא רות בונדי? והיא עונה: "כן, הייתי פעם". רק בלי רחמנות עצמית, רק לא להרים ידיים, הטיפה לעצמה לאורך שנים. לה, דבר עם אני מצ'וקמק, בגודל צימוק. אך רק תשרה אותו במעט יין אדום, יק' כל צורה, אולי יחזור אליו שמץ של ביטחון עצמי, שברירי, רג' עי, חולף. "את צריכה עזרה, סכתא?" "כן", ואני שונאת את זה. להיות עוד אי פעם עצמאית, להיות בפרטיות הדירה שלי. לכתוב, אפילו שטויות על אני מצ'וקמק. חזרתי הביתה. נושמת בקושי.

צילום: חשה שי

●●● היה פעם אני, לא מנופח, חלילה, אלא רק גאה על מה שרק אני בן תש" עים יכול להיות גאה בו: על שהוא עדיין נוהג, הולך לשחות כל בוקר בח' מש וחצי, אין לו שיניים תותבות, והוא עדיין עובד, עצמאי, גר לבד, מעולם לא לקח כדור שינה, שעררו הלבן לא הידלדל. ויום אחד כאילו דקרו בו סיכה, האני התרוקן, הצטמק, לא נותר בו

"סליחה, אבל העקשנות הצילה אותי"

לקרוא לא מעט (במיוחד סופרים רוסיים) ולראות את נכדיה גדלים ומ' צליחים (וגם לראות בצער כיצד נהרסת המדינה תחת ההנהגה הנוכ' חית). מוחה נותר צלול כבדולח, אבל הגוף בגד. קריסת הריאות, החיבור לחמצן, שברים בעמוד השדרה, קרישי דם בעורקים, חלקם "ירושה" מימי השואה.

נאמנה למה שכתבה כאן, ביקשה רק דבר אחד: למות בבית. לא לק' רוא לאמבולנס. לא משנה מה יקרה וקשה ככל שיהיה. והיה קשה, כי המערכת איננה בנויה עדיין לקשישים שמתעקשים לא להתאשפו בבתי חולים (אף על פי שבתי החולים הפכו למדגרות לחיידקים שממיתים את הקשישים).

רצונה כובד. לפני חודש, ב-14 בנובמבר, נפרדה מאיתנו בכיתה, בת 94 וחצי, מוקפת חמלה ואהבה.

אמי השאירה מורשת אינטלקטואלית ענקית – 91 כותרים על שמה, ספרים, תרגומים, מחקרים. על קברה כתבנו "ענקית הרוח", ולא בכדי, אך בקטע הצנוע הזה טמונה תזכורת מקשישה מבריקה, שעש' תה את כל הדרך והספיקה גם לספר: מאחורי כל קשישי ישנו "אני", אדם בעל אישיות, זהות וכבוד עצמי. כבדו אותם מעכשיו ככל שתוכ' לו. מתישהו גם אתם תהיו במקום הזה.

את הקטע הזה כתבה אמי באביב 2014, בהיותה בת כמעט 91, לא' חר אשפוז במחלקה לשיקום גריאטרי בבית החולים שיבא. הוא נכתב כמעין קטע יומן, לא לפרסום, אלא בעיקר לשם פורקן התחושות הק' שות שצברה בזמן האשפוז.

אעיד שכל מאפייני כתיבתה ואישיותה נמצאים במסמך הזה: ההומור הדק, האירוניה, המחאה, היעדר הרחמים העצמיים או ההאש' מה, והמבט המעט מרוחק, על "אני" כלשהו, בעל גאוה עצמית סבי' רה, שנמחק כליל בהיותך קשיש בארצנו, קל וחומר בהיותך קשיש מאושפז במוסד כלשהו – וגם על כך אעיד, כמי שליוותה אותה לאורך הסיוט המכונה מיון ואשפוז במחלקות פנימיות, מא' ועד ז', בבתי החולים.

מאז אותו אשפוז לא הסכימה אמי, שהיתה עקשנית גדולה ("סלי' חה, אבל העקשנות הצילה אותי", אמרה תמיד) להתאשפו בבית הח' לים בשום אופן. מחיקת הזהות, ההקטנה, חוסר הישע, כל אלה היו טראומטיים במיוחד עבורה, אולי מפני שעברה את האלמנטים האלה בשואה. "על ילדים מאיימים שאם לא יתנהגו יפה יבוא שוטר, עלי מאיימים שיביאו אמבולנס", היתה אומרת בהומור אופייני.

בשלוש השנים שחלפו מאז נכתב הקטע הצליחה אמי, במאמצי על, להחזיר לעצמה לא מעט מחייה ומכבודה העצמי: לכתוב עוד ספר,